

"Досвід аналізу інформації щодо оцінки ризиків впливу інвазійних чужорідних видів та підготовки пропозицій до їх переліку для України"

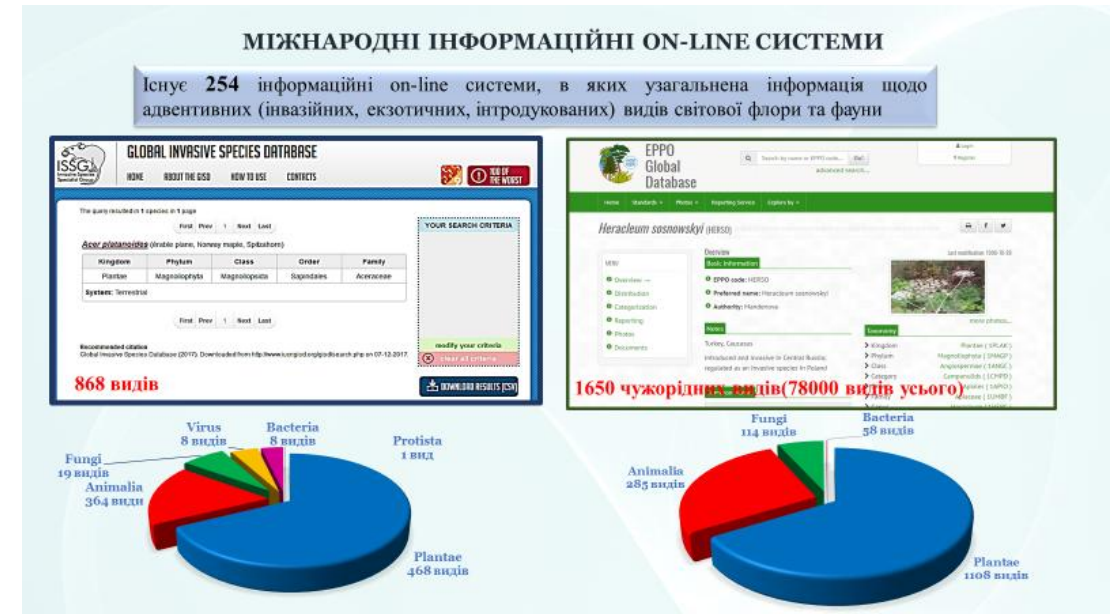
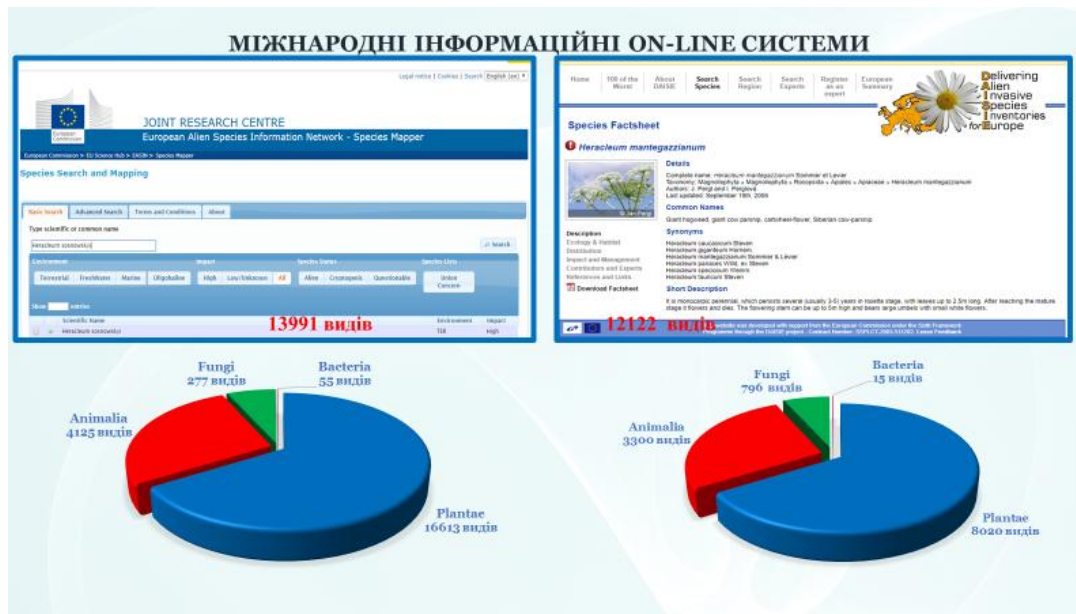
частина друга

к.б.н., с.н.с. Леся Зуб

Д.б.н., с.н.с. Наталя Пашкевич

РЕЗУЛЬТАТИ: 5. оцінка сучасного стану ІЧВ, їхньої різноманітності та статусу, територіальної диференціації, регіональної насиченості

Проведений аналіз міжнародних інформаційних on-line систем, показав (станом на 2019 рік), що існує **254 інформаційних on-line систем**, в яких узагальнена інформація щодо адвентивних (інвазійних, екзотичних, інтродукованих) видів світової флори та фауни.

РЕЗУЛЬТАТИ: 5. оцінка сучасного стану ІЧВ, їхньої різноманітності та статусу, територіальної диференціації, регіональної насиченості

Було запропоновано переліки з 20 «**особливо небезпечних ІЧВ**» рослин та 20 видів тварин, а також переліки «**тривожних ІЧВ України**»: 25 видів рослин та 37 видів тварин (у списки не увійшли мікроорганізми – водорості, найпростіші тварини та нижчі ракоподібні).

Рослини

<i>Acer negundo</i>	<i>Anisantha tectorum</i>
<i>Ailanthus altissima</i>	<i>Azolla caroliniana</i> (<i>Azolla filiculoides</i>)
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	<i>Bidens connata</i>
<i>Amorpha fruticosa</i>	<i>Cyclachaena xanthiifolia</i>
<i>Asclepias syriaca</i>	<i>Elaeagnus rhamnoides</i>
<i>Bidens frondosa</i>	<i>Erechtites hieraciifolius</i>
<i>Cenchrus longispinus</i>	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
<i>Conyza canadensis</i>	<i>Impatiens glandulifera</i>
<i>Echinocystis lobata</i>	<i>Morus alba</i>
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	<i>Opuntia ficus-indica</i>
<i>Elodea nuttallii</i>	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>
<i>Erigeron canadensis</i>	<i>Pistia stratiotes</i>
<i>Grindelia squarrosa</i>	<i>Reynoutria japonica</i> (<i>Reynoutria sachalinensis</i>)
<i>Heracleum sosnowskyi</i>	<i>Rhaponticum repens</i>
<i>Impatiens parviflora</i>	<i>Rudbeckia laciniata</i>
<i>Parthenocissus inserta</i>	<i>Salix × fragilis</i>
<i>Phalacrolooma annuum</i>	<i>Solidago gigantea</i>
<i>Quercus rubra</i>	<i>Typha laxmannii</i>
<i>Robinia pseudoacacia</i>	<i>Ulmus pumila</i>
<i>Solidago canadensis</i>	<i>Xanthium albinum</i> (<i>Xanthium strumarium</i>)

Тварини

<i>Craspedacusta sowerbii</i>	<i>Anadara inaequalis</i> (<i>A. kagoshimensis</i>)
<i>Mnemiopsis leidyi</i>	<i>Anisandrus maiche</i>
<i>Dreissena bugensis</i>	<i>Ashwortius sidemi</i>
<i>Mytilopsis leucophaeata</i>	<i>Branchiura sowerbyi</i>
<i>Rapana venosa</i>	<i>Channa argus</i>
<i>Eriocheir sinensis</i>	<i>Dactylogyrus ctenopharyngodonis</i> (<i>D. lamellatus</i> , <i>D. hypophthalmichthys</i>)
<i>Harmonia axyridis</i>	<i>Euxesta pechumani</i>
<i>Trichoferus campestris</i>	<i>Ferrissia californica</i>
<i>Carassius auratus</i>	<i>Ficopomatus enigmaticus</i>
<i>Carassius gibelio</i>	<i>Gyrodactylus mugili</i> (<i>G. zhukovi</i>)
<i>Pseudorasbora parva</i>	<i>Leptoglossus occidentalis</i>
<i>Gambusia holbrooki</i>	<i>Ligophorus llewellyni</i> (<i>L. pilengas</i> , <i>L. domnichi</i> , <i>L. kaohsianghsieni</i> , <i>L. chabaudi</i>)
<i>Lepomis gibbosus</i>	<i>Micropterus salmoides</i>
<i>Perccottus glenii</i>	<i>Morone saxatilis</i>
<i>Ameiurus nebulosus</i>	<i>Mytilopsis leucophaeta</i>
<i>Trachemys scripta</i>	<i>Oreochromis mossambicus</i>
<i>Myocastor coypus</i>	<i>Perillus bioculatus</i>
<i>Ondatra zibethicus</i>	<i>Physa acuta</i>
<i>Mustela vison Schreber</i>	<i>Potamopyrgus antipodarum</i>
<i>Nyctereutes procynoides</i>	<i>Shyzocotyle asheilognathi</i>
	<i>Sinanodonta woodiana</i>
	<i>Sinergasilus lieni</i> (<i>S. major</i>)
	<i>Streblospio gynobranchiata</i>
	<i>Triaenophorus amurensis</i>
	<i>Urnatella gracilis</i>
	<i>Xyleborinus attenuatus</i>
	<i>Xyleborus pfeilii</i>

РЕЗУЛЬТАТИ: 5. оцінка сучасного стану ІЧВ, їхньої різноманітності та статусу, територіальної диференціації, регіональної насиченості

Сучасний стан модельних ІЧВ, біологічні, екологічні та географічні особливості

Наукова назва

Синоніми

Загальноприйняті назви

Біологічні особливості

Первинний ареал

Вторинний ареал

Шляхи та способи заносу

Екологія

Біотоп

Оцінка загроз та рекомендації

щодо поводження

Бібліографія

Ailanthus altissima (Mill.) Swingle – Айлант найвищий

Наукова назва: *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle

Синоніми: *Ailanthus cacodendron* (Ehrh.) Schinz & Thell., *Ailanthus erythrocarpa* Carrière, *Ailanthus esquirolii* H.Lév., *Ailanthus giraldii* Dode, *Ailanthus glandulosa* Desf., *Ailanthus japonica* K.Koch, *Ailanthus japonica* Dippel, *Ailanthus peregrina* (Buc'hoz) F.A.Barkley, *Ailanthus pongelion* F.Gmel., *Ailanthus procera* Salisb., *Ailanthus rhodoptera* F.Muell., *Ailanthus rubra* H.Jaeger, *Ailanthus vimoriniana* Dode, *Aibonia peregrina* Buc'hoz, *Choerospondias auriculata* D.Chandra, *Pongelion cacodendron* (Ehrh.) Farw., *Pongelion glandulosum* (Desf) Pierre, *Rhus cacodendron* Ehrh., *Rhus sinensis* Houtt., *Toxicodendron altissimum* Mill.

Загальноприйняті назви: у різних країнах світу використовують переважно латинська назва виду: *Ailanthus altissima*, інші: tree of heaven, ailanthus, varnish tree, chouchun, foul smelling tree, айлант найвищий, китайський ясен, айлант вісочайший.

Біологічні особливості: *A. altissima* — це дерево середнього розміру, яке досягає висоти 17-27 метрів, діаметром близько 1 метра. Кора гладка і світло-сіра, часто стає лещо грубішою зі світлими тріщинами. Гілочки міцні, гладкі до злегка опушені, червоноуватого або каштанового кольору. Вони мають сочевидні, а також серцеподібні шрами на листі. Бутони гонко опушені, куполоподібні і частково приховані за черешком. Гілки світло-темно-сірого кольору, гладкі, блискучі та містять підняті сочевидні, які з віком стають тріщинами. Усі частини рослини мають помітний сильний запах, який часто уподібнюють арахісу. Листя великі, непарно- або рівномірно г'єлянні і розташовані по черзі на стеблі. Вони мають розмір від 30 до 90 см завдовжки і містять від 10 до 41 листівки, парні. Листочки яйцеподібно-ланцетні з щільним краєм, лещо асиметричні і зрідка не прямо протилежні один одному. Кожна листівка завдовжки від 5 до 18 см і завширшки від 2,5 до 5 см. Черешки завдовжки від 5 до 12 мм. Квітки дрібні і з'являються у великих мителках довжиною до 50 см на кінці нових пагонів. Окремі квітки жовтувато-зеленого до червоуватого кольору, кожен з п'ятьма пелюстками і чашолистками.

Первинний ареал. *A. altissima* є природним видом для північного та центрального Китаю, Тайваню та Північної Кореї. Він був широко розповсюджений і зі статей по виконаних роботах чітко вказується на те, що він був присутній у Північній Америці в середній міocenу. У Китаї він є природним для кожної провінції, окрім Ганьсу, Хейлунцзян, Хайнань, Цзінь, Нінся, Цінхай, Синцзян та Тибету.

Вторинний ареал. У 1784 р., невдовзі після того, як Юсьє надіслав насіння в Англію, деякі були передані до США Вільгельмом Гампльтоном,

східником у Філадельфії. І в Європі, і в Америці він швидко став привабливим декоративним елементом, особливо як вуличне дерево, і до 1840 року був доступний у більшості розсадників. Дерево було окремо привезено до Каліфорнії у 1890-х роках китайськими іммігрантами. Нагуралізувався на більшій частині Європи, включаючи Німеччину, Австрію, Швейцарію, Чехію, Паннонський регіон (тобто південно-східна Центральна Європа навколо басейну річки Дунай від Австрії, Словаччини та Угорщини на південь до Балканських хребтів) та більшість країн Середземноморського басейну. У Чорногорії та Албанії поширився з культури в Аргентину, Австралію, Нову Зеландію (де занесений до Національної угоди про шкідників рослин і класифікується як "небажаний організм"), на Близькому Сході та в деяких країнах Південної Азії, таких як Пакистан. У Південній Африці відмічений як інвазивний вид, який повинен контролюватися, або вилучатися та знищуватися. *A. altissima* присутній й у Північній Америці від штату Массачусетс на сході, на заході на південь від Онтаріо, на південному заході до Айова, на півдні до Техасу та на сході на півночі Флориди. На західному узбережжі зустрічається від заходу Нью-Мексико до Каліфорнії, а на півночі — до Вашингтона.

Шляхи та способи заносу. *A. altissima* широко розповсюджений як у сільській, так і у міській місцевості, і, спочатку був завезений як декоративна рослина, він дуже скоро вторгся у різні екосистеми з катастрофічними результатами і став інвазивним видом.

Екологія. Найбільше цвістає у порушеннях районах міст, де він був давно присутній як посаджене вуличне дерево, вздовж доріг і залізниць. Іноді потрапляє і в не порушені райони і конкурує з місцевими рослинами. Айлант один із найбільш стійких до забруднення деревних порід, включаючи діоксид сірки, який він поглинає у своїх листках. Він може протистояти цементному пилу та парам від вугільних смол, а також відносному опроміненню озону. Крім того, у тканинах рослини виявлено високі концентрації ртуті.

Біотопи. Розповсюджений в трьох типах біотопів: Е, С, І. Активно входить до різноманітних синтаксономічних груп: *Rubinietae Jurko ex Nadež et Soňon 1980; Festuco-Brometeae, Artemisietea vulgaris*.

Оцінка загроз та рекомендації щодо поводження. З метою виявлення стану локалітетів і встановлення їх площ необхідним є створення карт поширення, популяційні дослідження, виключення з культури, проведення постійного виховування прилеглих до насаджень ділянок та вирубуваних.

Бібліографія.
Протопопова В.В., Москвін С.Л., Шенер М.В. 2002. Фітоценози в Україні як загроза біорізноманіттю: сучасний стан і загрози на майбутнє – К.: Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, – 32 с.
Національний каталог біотопів України. 2018. За ред. А.А. Кузьмою, Я.П. Дідуха, В.А. Овчаренка, Я. Шеффера. – К.: ФОН Каміньско Ю.Я. – 442 с.

РЕЗУЛЬТАТИ: 5. оцінка сучасного стану ІЧВ, їхньої різноманітності та статусу, територіальної диференціації, регіональної насиченості

СУЧАСНИЙ СТАН МОДЕЛЬНИХ ІЧВ, БІОЛОГІЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Наукова назва

Синоніми

Загальноприйняті назви

Біологічні особливості

Первинний ареал

Вторинний ареал

Шляхи та способи заносу

Екологія

Біотоп

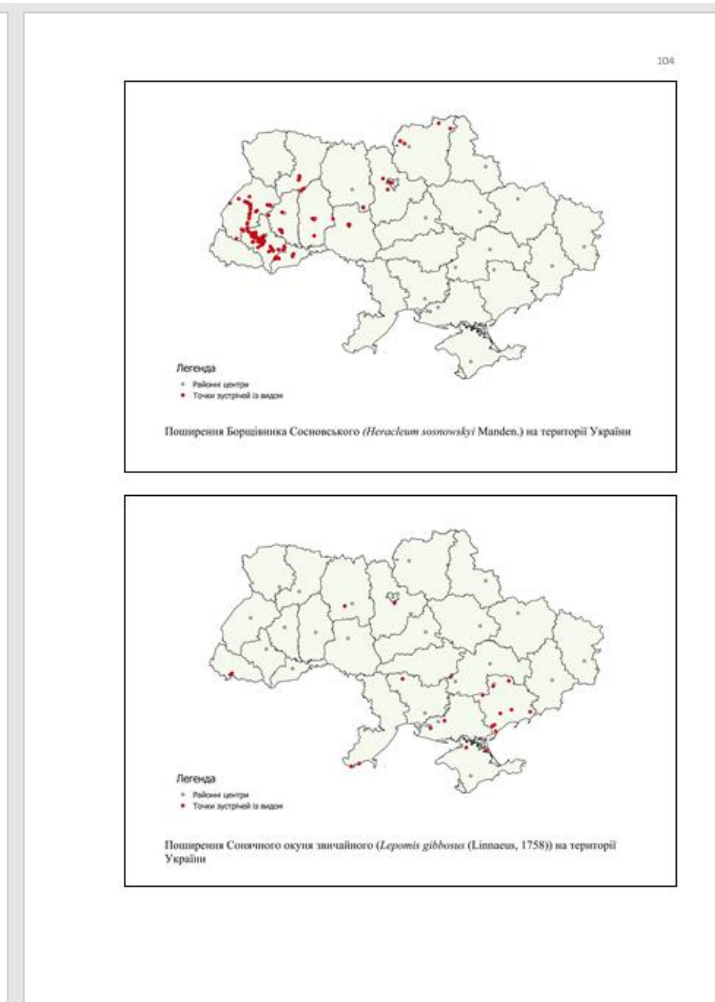
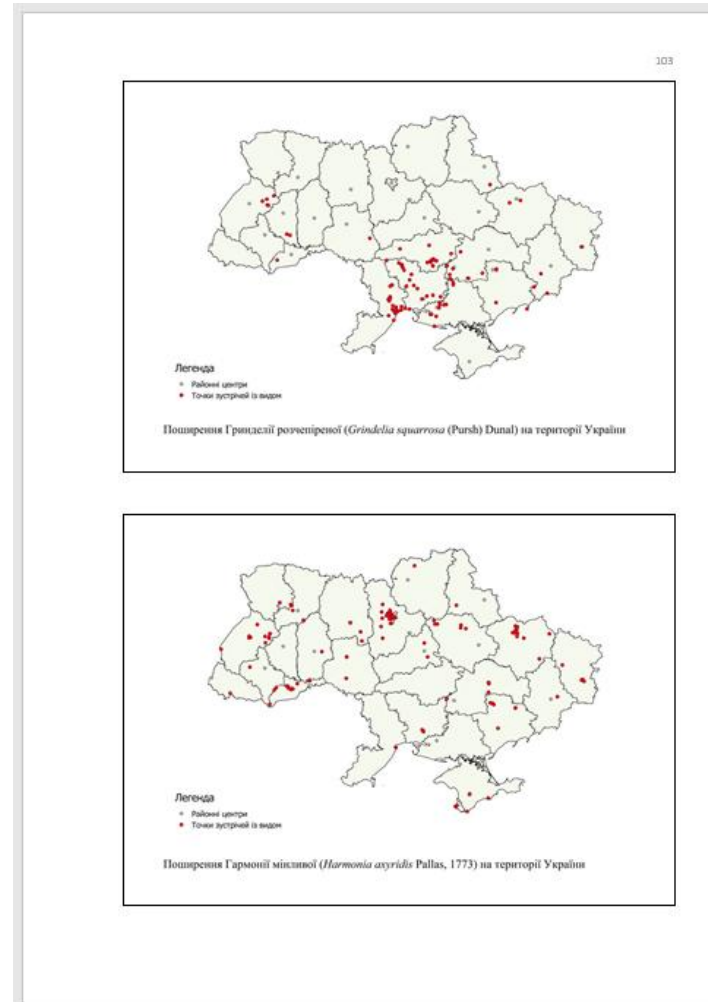
Оцінка загроз та рекомендації щодо поводження

Бібліографія

<p style="text-align: center;"><i>Trachemys scripta</i> — Червоноуха черепаха</p> <p>Наукова назва: <i>Trachemys scripta</i> (Thunberg, 1831), Testudines Синоніми: <i>Testudo scripta</i> Schoerff, 1792; <i>Emys elegans</i> Wied, 1839; <i>Emys holbrooki</i> Gray, 1844; <i>Emys sanguinolenta</i> Gray, 1855; <i>Trachemys lineata</i> Gray, 1873; <i>Pseudemys scripta elegans</i> Stebbins, 1985; <i>Chrysemys scripta</i> (Boulenger 18 89); <i>Chrysemys scripta var. elegans</i> Boulenger, 1889; <i>Pseudemys scripta</i> (Jordan 1899).</p> <p>Загальноприйняті назви: Червоноуха черепаха звичайна, Pond slider Біологічні особливості: Загальна довжина тіла сягає 18—30 см. Голова невелика, шия довга. Карапакс овальної форми з рівними краями і слабо рельєфною поверхнею, утвореною опуклими щитками. Довжина карапаксу від 18 до 30 см залежно від статі черепахи і підвиду. Самці помітно дрібніші за самиць. Забарвлення карапаксу у молодяка зеленувато-оливкове з малюнком з концентричних темних смуг на кожному щитку. З віком зеленуватий відтінок зникає, панцир зверху стає бурим, темно-коричневим або майже чорним, іноді з жовтуватим малюнком на щитках. Пластрон жовтий з темними плямами. Голова темна з численними подовжними жовтуватими смугами. Позаду очей яскрава витягнута пляма червоного або жовтого кольору. Період розмноження триває з березня по травень. Спарювання відбувається в воді. Для яйцекладки самиця викопує в сухому ґрунті ямку і відкладає від 5 до 22 (звичайні 6–10) яєць діаметром близько 4 см, які потім закопують. Після відкладання яєць черепаха залишає гніздо і більше до нього не повертається. Інкубаційний період триває 103–150 діб за температури від 21°C до 30°C. Статеві зрілості червоноухі черепахи досягають у віці 6–8 років.</p> <p>Первинний ареал. Південь і південний схід США в долині р. Міссісіпі (від штату Іллінойс до Мексиканської затоки) і прилегла частина Мексики.</p>	<p>Вторинний ареал. Заселяє більшу частину США, південь Канади (Онтаріо), північний схід Мексики, Центральні Америки і ряд країн Південної Америки (Колумбія, Еквадор, Гайана, Бразилія, Чилі, Аргентина). Відома з Австралії, Нової Зеландії, острівних держав Океанії і деяких країн Африки (Єгипет, ПАР). Більша частина Азії та Європи. В Україні відмічена у наступних областях: Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська, Рівненська, Чернігівська, Сумська, Київська, Харківська, Одеська та Крим.</p> <p>Шляхи та способи заносу. З середини ХХ ст. червоноуха черепаха набула популярність як декоративна тварина. Дрібні, яскраво забарвлені черепаха надзвичайно привабливі. Вони швидко ростуть, а великі особини вимагають більше зусиль по утриманню, менш приємні, до того ж, можуть кусатися. Звичайний спосіб позбутися від обридлого вихованця — випуск «на волю». Червоноухі черепахи легко адаптуються до нових умов.</p> <p>Екологія. Всеїдна рептилія, яка споживає широкий спектр водних організмів: водорості, макрофіти, молосків, комах, ракоподібних, дрібних хребетних. Молоді особини переважно хижаки, в той час як дорослі більше схильні до споживання рослинної їжі. Тривалість життя в природі близько 20 років.</p> <p>Біотоп. Це типова прісноводна черепаха, яка віддає перевагу стоячим або слабо проточним мілководним водоймам з м'яким дном, відкритими ділянками води і розвиненою водною рослинністю. У інвазійних ареалах, в тому числі в Європі, часто заселяє озера і ставки в межах міських поселень і в парках.</p> <p>Оцінка загроз та рекомендації щодо поводження. Вплив на інші види, екосистеми і людини. У присутності червоноухих черепах потенційно вразливі макрофіти, водні личинки комах, інші важливі для функціонування екосистем водні та навколководних безхребетні, земноводні (черепахи поїдають пуголовок, але можуть нападати і на дорослих). Завдяки великим розмірам і нерідко агресивній поведінці, червоноуха черепаха може успішно конкурувати з аборигенними видами черепах за їжу, місця відкладання яєць. Вона має перевагу також в зв'язку з більш високими репродуктивними показниками.</p> <p>Для запобігання можливого розширення інвазії <i>T. s. elegans</i> потрібно ряд законодавчих заходів для контролю над торгівлею і утриманням в неволі цих рептилій, роз'яснювальна робота з населенням про неприпустимість випуску домашніх вихованців в природу. Для контролю чисельності популяції червоноухої черепахи в районах, де можливо її розмноження, треба застосовувати досвід європейських країн: вилов різними настиками.</p> <p>Бібліографія Конілін С., Шумова Т., Губарь Л., Білущенко А., Хребетні тварини зрочисла «Феофанія» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Біологія. — 2(78) — 2010. — 19-28. Куртик Ф.Ф., Куртик М.Ф. Червоноуха прісноводна черепаха, <i>Trachemys scripta elegans</i> (Wied 1839) (Reptilia; Testudines), як інвазивна загроза на Закарпатті. // Науковий вісник Ужгородського університету, Серія Біологія. 34. — 2013. — С. 1–5.</p>
--	---

РЕЗУЛЬТАТИ: 5. оцінка сучасного стану ІЧВ, їхньої різноманітності та статусу, територіальної диференціації, регіональної насиченості

КАРТИ ПОШИРЕННЯ ВИДІВ ВИСОКОГО ІНВАЗИВНОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА GIS-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ВІДКРИТУ БАЗУ ДАНИХ

ПРИКЛАДИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ

1.2.1 ВАТОЧНИК СІРІЙСЬКИЙ

НАУКОВА НАЗВА: *Asci*
ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТА НАЗВА: *com*
ДАТА ПРИСВОЄННЯ І-РАНГУ: 2019
ХТО ОЦІНЮЄ: Лис
І-РАНГ: СЕІ

І-РАНГ РЕЗЮМЕ

Блок I – Екологічний вплив:
Блок II – Сучасне розповсюдження та чисельність:
Блок III – Тенденція поширення (розповсюдження) та чисельність:
Блок IV – Складнощі управління:

ПЕРВИННИЙ АРЕАЛ:

ПЕРЕВІРОЧНІ ПИТАННЯ

Чи вид укорінився поза межами культивування? Так.
КОМЕНТАР: Вид укорінився поза межами культивування (Bondarev, 2014; Mann et al., 2004; Mann & Harding, 2003).
Чи поширений в середовищах існування аборигенних видів або природоохоронних територіях? Так.
КОМЕНТАР: Представлений у ландшафтно-природних парках: Шацькому, Деснянсько-Старогутському, Ічн. ін., природних заповідник Дрєвлянському та ін. (Шевчик, Погорелова, 2015; Зав'ялова, 2011).
БЛОК I. ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ
1. Вплив на екосистемні процеси та загальносистемні параметри
С – «НИЗЬКИЙ»
КОМЕНТАР: в літературних джерелах не вказано спричиняє вид у абіотичних екосистемах. Передбачається, що будь-які зміни є незначними.
2. Вплив на структуру угруповань (оселищ)
В – «СЕРЕДНІЙ»

БЛОК I. ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ

1. Вплив на екосистемні процеси та загальносистемні параметри
С – «НИЗЬКИЙ»
КОМЕНТАР: в літературних джерелах не вказано спричиняє вид у абіотичних екосистемах. Передбачається, що будь-які зміни є незначними.
2. Вплив на структуру угруповань (оселищ)
В – «СЕРЕДНІЙ»

1.2.2. ЕЛОДЕЯ КАНАДСЬКА
НАУКОВА НАЗВА:
ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТА НАЗВА:
ДАТА ПРИСВОЄННЯ І-РАНГУ:
ХТО ОЦІНЮЄ:
І-РАНГ:

І-РАНГ РЕЗЮМЕ

Блок I – Екологічний вплив:
Блок II – Сучасне розповсюдження та чисельність:
Блок III – Тенденція поширення (розповсюдження) та чисельність:
Блок IV – Складнощі управління:

ПЕРВИННИЙ АРЕАЛ:

ПЕРЕВІРОЧНІ ПИТАННЯ

Чи вид укорінився поза межами культивування? Так.
КОМЕНТАР: вид укорінився поза межами культивування (Bondarev, 2014; Mann et al., 2004; Mann & Harding, 2003).
Чи поширений в середовищах існування аборигенних видів або природоохоронних територіях? Так.
КОМЕНТАР: поширений у ландшафтно-природних парках: Шацькому, Деснянсько-Старогутському, Ічн. ін., природних заповідник Дрєвлянському та ін. (Шевчик, Погорелова, 2015; Зав'ялова, 2011).
БЛОК I. ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ
1. Вплив на екосистемні процеси та загальносистемні параметри
В – «СЕРЕДНІЙ»
КОМЕНТАР: може змінювати кількісний склад органічних речовин (елодея здатна до накопичення органічних речовин, що сприяє їх вивільненню в воду гіперестрофікації водойми та виснаженню складових гідроекосистем (Максимов, 2006; Дубина та ін., 2017)).
2. Вплив на структуру угруповань (оселищ)
С – «НИЗЬКИЙ»
КОМЕНТАР: за рахунок розповсюдження одного ярусу, максимізує висоту і є найбільшим у порівнянні з іншими рослинами. (Макрофіти..., 1993).
3. Вплив на склад угруповань (оселищ)
С – «НИЗЬКИЙ»

1.2.3 РАПАНА

НАУКОВА НАЗВА: *Rapana venosa* (Valenciennes, 1846),
ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТА НАЗВА: Рапана венозна (veined rapa whelk)
ДАТА ПРИСВОЄННЯ І-РАНГУ: 2019-11-25
ХТО ОЦІНЮЄ: Горобчишин В.
І-РАНГ: ВИСОКИЙ - 84 бали

І-РАНГ РЕЗЮМЕ

Блок I – Екологічний вплив:	79 б. – ВИСОКИЙ
Блок II – Сучасне розповсюдження та чисельність:	26 б. – СЕРЕДНІЙ
Блок III – Тенденція поширення (розповсюдження) та чисельність:	39 б. – СЕРЕДНІЙ
Блок IV – Складнощі управління:	33 б. – СЕРЕДНІЙ

ПЕРВИННИЙ АРЕАЛ:	Захід Тихого океану від Японського, Жовтого, Бохайванського, Східно-Китайського морів до Тайваня на півдні (Mann & Harding, 2003)
------------------	---

ПЕРЕВІРОЧНІ ПИТАННЯ

Чи вид укорінився поза межами культивування як чужорідний? Так.
КОМЕНТАР: Вид укорінився поза межами первинного мешкання (Bondarev, 2014; Mann et al., 2004; Mann & Harding, 2003).
Чи поширений в середовищах існування аборигенних видів або природоохоронних територіях? Так.
КОМЕНТАР: Представлений по всьому чорноморському та частині азовського шельфу до глибини 50 м (Анистратенко и др., 2011; Саєнко, Марушко, 2018; Bondarev, 2014).

БЛОК I. ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ

1. Вплив на екосистемні процеси та загальносистемні параметри
В – «СЕРЕДНІЙ»
КОМЕНТАР: у північно-західній частині Чорного моря, полва рапани, привило до різкого скорочення чисельності мідій, що негативно вплинуло на прозорість води (STECF, 2015-2016).
2. Вплив на структуру угруповань (оселищ)
С – «НИЗЬКИЙ»
КОМЕНТАР: загроза місцевим двостулковим видам приводить до деградації структури середовища проживання, зміни послідовності та структури донних спільнот, зменшення кругообігу поживних речовин через втрату фільтрувальної здатності (Bondarev, 2014; Sewell et al., 2008).
3. Вплив на склад угруповань (оселищ)
А – «ВИСОКИЙ»

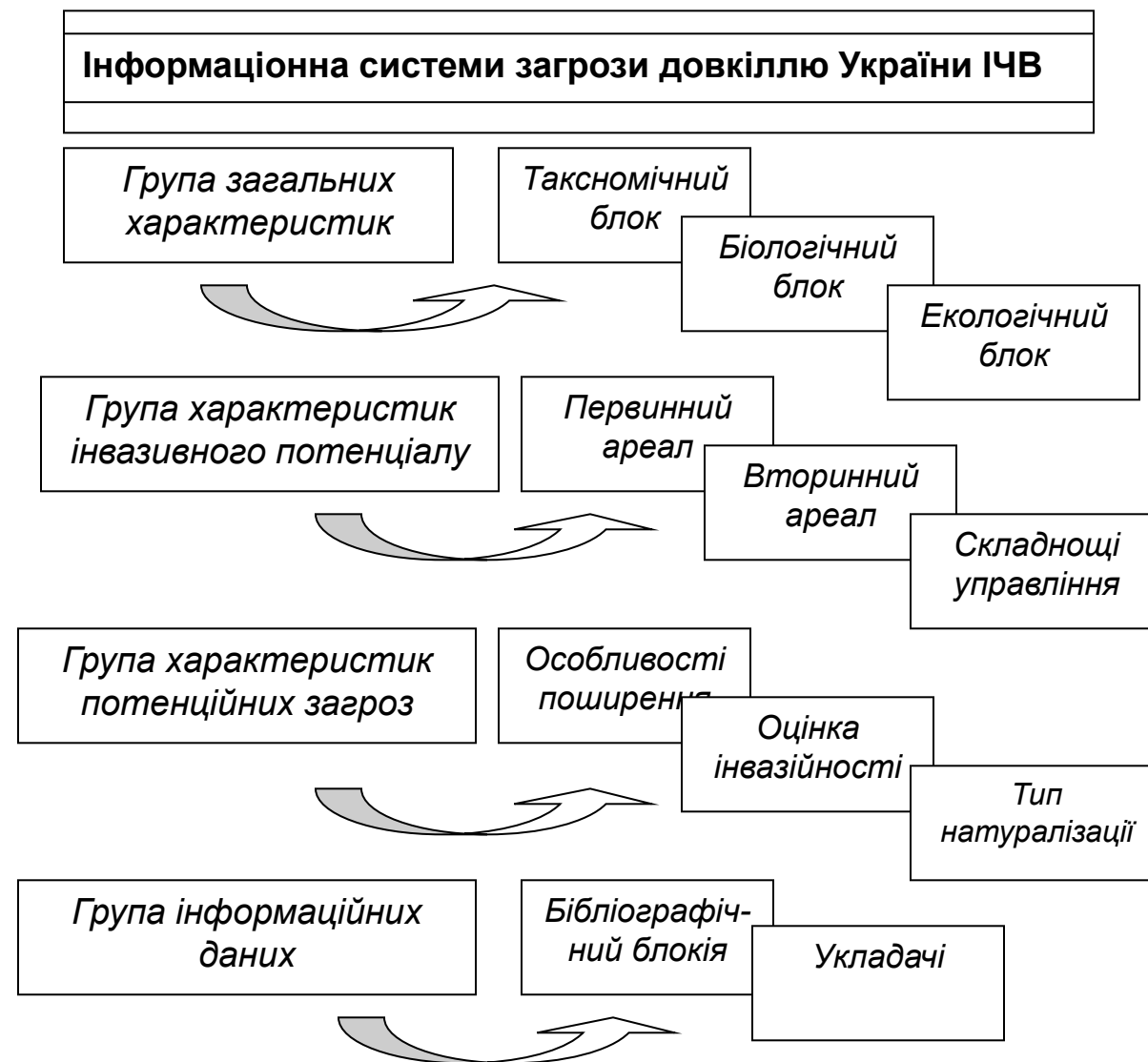
СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ АДВЕНТИВНИХ (ЧУЖОРІДНИХ) ВИДІВ УКРАЇНИ – ЕТАІСУ

б. розроблена структура відкритої електронної бази даних інвазійних чужорідних видів України

**Структура інформаційної системи
представлена у наступних блоках:**

таксономічному - відомості щодо таксономічного положення виду;
географічному - відомості щодо первинного ареалу видів та формування вторинного ареалу на території України;
біологічному – відомості щодо популяційної структури, життєвої форми за Раункієром, тощо;
екологічному – відомості щодо екологічних груп видів за тривалістю та інтенсивністю освітлення, гідрологічних умов, економічного статусу виду, біотопічної приуроченості, стратегії поведінки;
прогностичному – оцінка загроз видів навколишньому середовищу та розробка рекомендацій;
бібліографічному - відомості про джерела даних (літературні джерела, гербарії, онлайн бази даних).

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ АДВЕНТИВНИХ (ЧУЖОРІДНИХ) ВИДІВ УКРАЇНИ – ETAISU

База_інвазивні_остаточна [Режим сумісності] - Excel

Natalia Pashkevych

Файл Основне Вставлення Малювання Макет сторінки Формули Дані Рецензування Подання Довідка Асробат Скажіть, що потрібно зробити Спільний доступ

Вирізати Копіювати Формат за зразком Буфер обміну Шрифт Вирівнювання Число Стилі Клітинки Редагування

Синтаксон

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	
1	Назва виду	Українська назва	Родина	Час заносу	Первинний ареал	тип натуралізації	Біологія	Екологія				Біотоп		
2							Особливості	Продуктивність	біоморфа	тропоморфа	гідроморфа	геліоморфа	EUNIS	Синтаксон
3	<i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.	Амброзія полинолиста	Asteraceae Bercht. & J.Presl	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Однорічник. Корене	Насіннєва продуктивність	стерофіт	олігомезотроф	мезоксерофіт	сціогеліофіт	B, E, F, G, H, I, J	BD, CF, I
4	<i>Acer negundo</i> L.	Клен ясенolistий	Aceraceae Juss.	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Дерево до 20 м вис	Має високу здатність до вег	фанерофіт	мезотроф	мезофіт	геліофіт	B, E, F, G, H, I, J	Salicetea
5	<i>Erigeron canadensis</i> L.	Злинка канадська	Asteraceae Bercht. & J.Presl	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Одно-, дворічник (1	Продукує 100 тис насіння.	терофіт	олігомезотроф	ксеромезофіт	сціогеліофіт	E, F, G, H, I, J	Koelerio-
6	<i>Grindelia squarrosa</i> (Pursh) L.	Гринделія розчепрена,	Asteraceae Bercht. & J.Presl	кенофіт	північноамериканський	ксенофіт	Терофіт, дворічник	Продукує 440000 сім'янок на	гемікриптофіт	олігомегатроф	ксеромезофіт	геліофіт	E, F, I, J	Agropyre-
7	<i>Impatiens parviflora</i> DC.	Розрив-трава дрібноквітк	Balsaminaceae A. Rich.	кенофіт	центральноазійський	ергазіофіт	Однорічна трав'яни	Насіннєва продуктивність од	терофіт	олігомегатроф	мезофіт	сціогеліофіт	E, F, G, I, J	Artemisie-
8	<i>Asclepias syriaca</i> L.	Ваточник сирійський	Apopynaceae Juss	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Трав'янистий багат	Веgetативнорухлива рослин	гемікриптофіт	мезотроф	ксеромезофіт	сціогеліофіт	E, F, G, I, J	Molinio-A-
9	<i>Heracleum sosnowskyi</i> Manc	Борщівник Сосновського	Ariaceae Lindl.	кенофіт	кавказького	ергазіофіт	Багаторічна трав'я	Одна рослина в середньому	гемікриптофіт	семіевтроф	мезофіт	геліофіт	E, F, G, I, J	Artemisie-
10	<i>Echinocystis lobata</i> (Mixch.)	Ехіноцистис лопатевий	Cucurbitaceae Juss.	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Однорічна ліана. Кі	Насіннєва продуктивність о	терофіт	мезотроф	гломезофіт/мезо	сціогеліофіт	B, E, F, G, I, J	Molinio-A-
11	<i>Phalacrolooma annuum</i> (L.) D	Тонколучник однорічний	Asteraceae Bercht. & J.Presl	кенофіт	північноамериканський	ксенофіт	Гемікриптофіт, моно	Продукує понад 20 тис насін	терофіт	мезотроф	ксеромезофіт	сціогеліофіт	B, E, F, G, H, I, J	Molinio-A-
12	<i>Amorpha fruticosa</i> L.	Аморфа кущова	Fabaceae Lindl	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Кущ заввишки 1-2 (Продукує численні вегатати	фанерофіт	олігомезотроф	ксеромезофіт/мезо	сціогеліофіт	B, E, F, G, H, I, J	CD - Cra
13	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Акація біла	Fabaceae Lindl	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Велике листопадне	продукує близько 700 насін	фанерофіт	олігомезотроф	ксеромезофіт	геліофіт	E, F, G, H, I, J	CF - Rob
14	<i>Quercus rubra</i> L.	Дуб червоний	Fagaceae Dumort	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Струнке дерево до 25 м	заввишки, з густою пиш	фанерофіт	мезотроф	ксеромезофіт	геліофіт	G, I, J	Carpino-f
15	<i>Elodea canadensis</i> Michx	Елодея канадська	Hydrocharitaceae Juss.	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Занурена багаторіч	0,3-0,4 кг/м ² (Україна, Поліс	гемікриптофіт	евтроф	гігрофіт	геліосциофіт	C	Lemnete-
16	<i>Parthenocissus inserta</i> (A. Ке	Дівочий виноград садовий	Vitaceae Juss.	кенофіт	північноамериканський	ергазіофіт	Листопадна дерев'яниста	ліана, що піднімається	фанерофіт	мезотроф	ксеромезофіт	сціогеліофіт	F, G, J	Carpino-f
17	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	Маслинка вузьколиста	Elaeagnaceae Juss	кенофіт	середземноморський	ергазіофіт	Листопадне дерев	Продукує в середньому 900	фанерофіт	мезотроф	ксеромезофіт	геліофіт	B, E, G, H, I, J	Festuco-
18	<i>Cenchrus longispinus</i> Benth.	Ценхрус довгоголковий	Poaceae Barnhart	кенофіт	північноамериканський	ксенофіт	Однорічна злакова	Одна рослина, залежно від	терофіт	оліготроф	ксеромезофіт	геліофіт	B, E, J	Molinio-A-
19	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swi	Айпант найвищий	Simaroubaceae DC.	кенофіт	східноазійський	ергазіофіт	Дерево середнього	висока вегетативна та насін	фанерофіт	мезотроф	ксеромезофіт	сціогеліофіт	E, F, G, H, I, J	CD - Cra

Перелік ІЧВ рослин для України

Кількість: 22

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ АДВЕНТИВНИХ (ЧУЖОРІДНИХ) ВИДІВ УКРАЇНИ – ETAISU

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

НОМЕНКЛАТУРА

UK EN DE

Heracleum mantegazzianum Sommier & Levier

class Magnoliopsida
order Apiales
family Apiaceae
genus Heracleum L.
species *Heracleum mantegazzianum*
Sommier & Levier (1895)

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

UK EN DE

ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Heracleum mantegazzianum Sommier & Levier

КЛІМАТОП

Tt: субмезотерм
Om: субомброфіт,
Kл: геміконтинентал
Cr: гемікріофіт

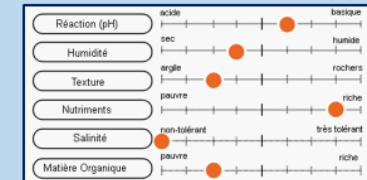

ЕКОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ

CSR

ЕДАФОТОП

Hd: мезофіт,
Rc: нейтрофіл,
Nt: нітрофіл,
Ca: акарбонатофіл
Tr: семіевтроф

ЗМІНИТИ ТА ДОПОВНИТИ

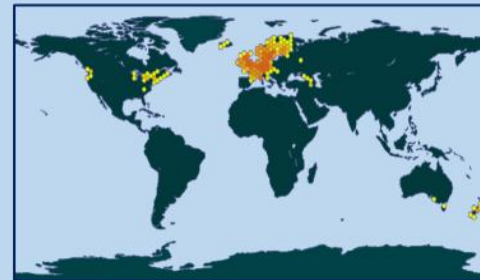
АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

UK EN DE

ПОХОДЖЕННЯ ТА ГЕОГРАФІЧНЕ ПОШИРЕННЯ

Heracleum mantegazzianum Sommier & Levier

Первинний ареал – Кавказ
Вторинний ареал – о порушені екотопи.
Час занесення виду – кенофіт.
Спосіб натуралізації – ергазіофіт.
Статус виду:
Поширення на території Європи

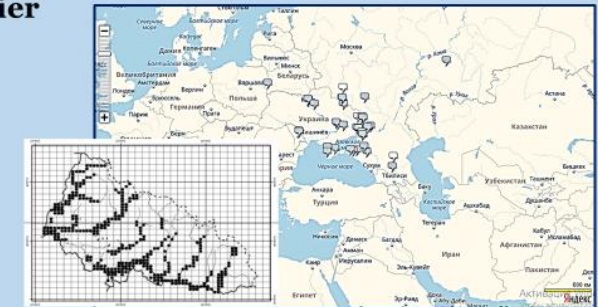
АВТОМАТИЗАЦІЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

UK EN DE

ПРОГНОЗ ПОШИРЕННЯ ВИДУ ТА МОЖЛИВИХ ІНВАЗІЙ

Heracleum mantegazzianum Sommier & Levier

Поширення в Україні
EUNIS – біотопи I, G, J
перелogi, порушені угруповання лісів та узлісь, уздовж доріг, каналів, на берегах річок та озер, парках, садах, луках

Круглий стіл: *«Критерії категоризації та оцінка ризиків інвазійних чужорідних видів рослин», в рамках III Всеукраїнської наукової конференції «Синантропізація рослинного покриву України» (26–27 вересня 2019 р.)*

Науковий семінар : *«Національний план заходів, спрямованих на забезпечення запобігання проникненню і контролю інвазійних чужорідних видів флори і фауни в Україні на 2020-2030 рр.» (19 листопада 2019 р.)*

РЕЗУЛЬТАТИ: 7. Низка інформаційних матеріалів задля здійснення інформаційно-освітніх кампаній з питань боротьби з ІЧВ для різних цільових аудиторій (представників державних органів влади та органів місцевого самоврядування, громадськості, студентів, школярів)

Проекти
(оригінал-макети)
інформаційних матеріалів
(в PDF-форматі)
для проведення
інформаційно-освітніх
кампаній з питань
боротьби з ІЧВ для різних
цільових аудиторій

УВАГА! НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЧУЖИНЕЦЬ!

Амброзія полинолиста

МЕТОДИ ЗНИЩЕННЯ

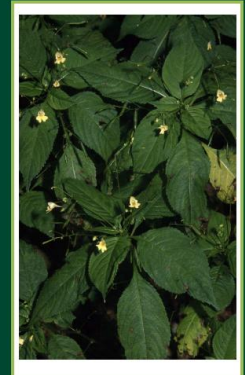
Застосування гербіцидів

Механічне видалення

УВАГА! НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЧУЖИНЕЦЬ!

Розрив-трава дрібноквіткова

МЕТОДИ ЗНИЩЕННЯ

Відновлення природних лісів

ХТО?	ЧОМУ НЕБЕЗПЕЧНИЙ?	ЩО РОБИТИ?
<p>Амброзія полинолиста – однорічна рослина. Коренева система стрижнева. Стебло заввишки 20 – 150 (200) см прямостояче, розгалужене. Листки розсічені, майже голі. Тичинкові квітки лішкоподібні, жовті. Маточкові квітки без оцвіттини сидять у пазухах верхівкових листків.</p>	<p>Амброзія – карантинний бур'ян, який окрім засмічення сільсько-сподарських культур та суттєвого зниження їх урожайності, викликає ще й алергічну реакцію у людини. Шкідливим є пилок рослини, який утворюється під час цвітіння.</p>	<p>Ефективними методами контролю є хімічні та агротехнічні заходи (сівозмінна, догляд за посівами, спрямований на виснаження запасів насіння в ґрунті і запобігання повторному його засміченню. Механічне видалення невеличких осередків.</p>

ХТО?	ЧОМУ НЕБЕЗПЕЧНИЙ?	ЩО РОБИТИ?
<p>Розрив-трава дрібноквіткова - однорічна рослина. Стебло 20–100 (150) см заввишки. Коренева система поверхнева, утворена додатковими коренями. Листки завдовжки 5-12 см, завширшки 2,5-5 см, прості, черешкові. Квітконоси пазушні, дорівнюють довжині листам, 4-12-квіткові. Квітує у червні-серпні. Плід – коробочка.</p>	<p>Затінюючи місцезростання природних видів рослин, пригнічує поновлення підросту трав'янистих і деревних рослин, збіднює ґрунти лісів. Сприяє збільшенню частки інших чужорідних видів на антропогенно трансформованих територіях.</p>	<p>Основним запобіжним засобом поширення є відновлення природних лісових екосистем. Серед відомих агентів біоконтролю – 13 видів комах фітофагів, 2 види молосків, 5 видів патогенних грибів (серед них найефективнішим вважають <i>Russcina komarovii</i> Tranzschel.</p>

РЕЗУЛЬТАТИ: 7. Низка інформаційних матеріалів задля здійснення інформаційно-освітніх кампаній з питань боротьби з ІЧВ для різних цільових аудиторій (представників державних органів влади та органів місцевого самоврядування, громадськості, студентів, школярів)

- Однорічна рослина, яка наносить шкоду сільському господарству та здоров'ю людини, надзвичайно алергенна. Стебло 20–150 (200) см заввишки, прямостояче, розгалужене, розсіяно опушене. Листки пірчасторозсічені, зверху темно-зелені, майже голі, знизу сіро-зелені. Тичинкові квітки лійкоподібні, жовті, маточкові квітки розташовані нижче, без оцвітини. Розмножується насінням, що зберігає схожість від 5 до 40 років.
- Первинний ареал – Південний захід США та північна Мексика.
- Найефективнішим методом боротьби є виривання рослин з коренем, знищення до початку її квітіння.

- Однорічна ліана. Стебло з 3-4 розділними вусянками, 2-6 (12) м завдовжки, дуже розгалужене. Листки яйцеподібні, п'ятилопатові. Віночок білувато-жовтий, шести роздільний. Плід ягодоподібний, сухуватий, яйцеподібний з шипами, 4-6 см довжиною. Одна невелика рослина дає 10-40 плодів, у кожному з яких по 2 насінини.
- Первинний ареал – Північна Америка
- Основний спосіб занесення – декоративне розведення, легко дичавіє і поширюється городами, смітниками, пустощами, занкнутими садами, а звідти луками та порушеними лісовими ценозами.
- При декоративних посадках слід уникати ділянок у заплавах та водотоків. Рослини легко видаляються механічно.

- Дворічна, інколи багаторічна трав'яна рослина або напівкущик. Стебла (10) 40–100 см заввишки, голі або з рідким опушенням, густолиствені. Листочки лінійні. Кошики зібрані у щиткоподібне суцвіття, рідко поодинокі, усі квітки жовті. Розмножується сім'янами.
- Походить з Західної та Центральної Північної Америки. В Україну потрапила під час Другої світової війни з сіном для коней.
- Дотепер культивується як декоративна рослина та дичавіє. Шляхами запобігання є контроль і моніторинг вторгнень

РЕЗУЛЬТАТИ:

ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України»

32

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ВПЛИВУ ІНВАЗІЙНИХ ЧУЖОРІДНИХ ВИДІВ НА БІОРИЗНОМАНІТТЯ

33

УДК 581.524.2:581.9:502.72

Методика оцінки впливу інвазивних чужорідних видів на біорізноманіття /Зуб Л.М., Пашкевич Н.А., Лясогор Л.П., Прокопук М.С., Горобичини В.А. – К., 2019

Рецензенти:

У посібнику представлено підходи щодо оцінки впливу інвазивних чужорідних видів на біорізноманіття відповідно Регламенту ЄС 1143/2014. Проілюстровано алгоритми розрахунку впливів та наведено приклади оцінки для *Asclepias syriaca* L., *Eloidea canadensis* МСНХ і характеристики видів інвазивних чужорідних рослин у флорі України.

Для фахівців-біологів, спеціалістів з ІЧВ, а також фахівців з оцінки впливу на довкілля, вчених, студентів ВИШів біологічного, сільськогосподарського та лісотехнічного спрямування, громадських активістів.

Рекомендовано до друку рішенням рішення вченої ради ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України» (протокол № 11 від 03.12.2019).

© Державна установа «Інститут еволюційної екології НАН України»
© Міністерство енергетики та захисту довкілля

КИЇВ – 2019

МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

15.03.2024 № 290

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінки наявного і потенційного впливу (ризиків) інвазивних чужорідних видів

Відповідно до пункту 5 [Плану заходів з реалізації Стратегії біобезпеки та біологічного захисту на 2022-2025 роки](#), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 573, [підпункту 85](#) пункту 4 Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 № 614, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Методичні рекомендації щодо оцінки наявного і потенційного впливу \(ризиків\) інвазивних чужорідних видів](#), що додаються.
2. Департаменту цифрової трансформації, електронних публічних послуг та управління відходами (Євгенія ПОПОВИЧ) забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному вебсайті Міндовкілля.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Олександра КРАСНОЛУЦЬКОГО.

Міністр Руслан СТРИЛЕЦЬ

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0290926-24#Text>
<https://ips.ligazakon.net/document/RE45752>

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ, ДОВКІЛЛЯ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1368

Зарєєстровано в Міністерстві юстиції України
18 березня 2024 р. за № 358/45752

Про затвердження Порядку віднесення видів рослинного та тваринного світу до інвазивних (інвазивних) чужорідних видів

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 8 Конституції про опору біологічного різноманіття, розроблений Законом України від 29 листопада 1994 року № 257/94-ВР "Про реорганізацію Комісії про опору біологічного різноманіття", згідно постанови кабінету Міністрів України від 17 грудня 2021 року № 1048 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 жовтня 2021 року "Про Стратегію Біобезпеки та Біологічного захисту", пункту 8 Плану заходів про Міністерство економіки, довкілля та сільськогосподарства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2023 року № 903,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Порядок віднесення видів рослинного та тваринного світу до інвазивних (інвазивних) чужорідних видів, що додається.
2. Департаменту природоохоронних територій та біорізноманіття забезпечити подання цього наказу в установленому порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на наступника Міністра економіки, довкілля та сільськогосподарства України згідно з розподілом обов'язків.

Міністр Олександр СОБОЛЕВ

В УКРАЇНІ ЗАПРОВАДЖЕНО ПРОЦЕДУРУ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ІНВАЗІВНИХ ЧУЖОРІДНИХ ВИДІВ

Продовження роботи:

Gubar, L., Koniakin, S., 2021. Populations of *Heracleum sosnowskyi* and *H. mantegazzianum* (Apiaceae) in Kyiv (Ukraine). *Folia Oecologica*, 48 (2): 215–228.

Kucher O.O., Didukh Ya.P., Pashkevych N.A., Zavalova L.V., Rozenblit Yu.V., Orlov O.O., Shevera M.V. 2023. The impact of northern red oak (*Quercus rubra*; Fagaceae) on the forest phytodiversity in Ukraine. *Ukr. Bot. J.*, 80(6): 453–468.

Likhanov A., **Oliinyk M., Pashkevych N.,** Churilov A., Kozyr M. 2021. The Role of Flavonoids in Invasion Strategy of *Solidago canadensis* L. *Plants*, 10(8), 1748.

Prokopuk M.S., Zub, L.M., Bereznichenko Yu.G. Tropical Invaders *Egeria densa* Planch., *Pistia stratiotes* L., and *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms in Aquatic Ecosystems of Kyiv. *Hydrobiological Journal*. 2023. Vol. 59 (1). P. 41–56.

Prokopuk M., Holyaka D., Zub L. Current distribution and modeling of potential distribution of *Elodea nuttallii* (Planch.) H. St. John at the territory of Ukraine and Europe. *Folia oecologica*. 2023. Vol. 50 (2). P.207–219.

Prokopuk M., Zub L., Netsvetov M., Martins S., Marchante E. Comparative studies of invasive *Elodea canadensis* Michx. in two climatically different regions. *Aquatic Botany*. 103944.

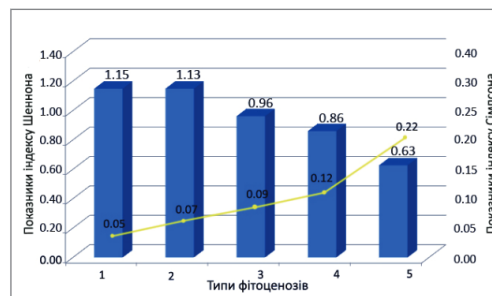
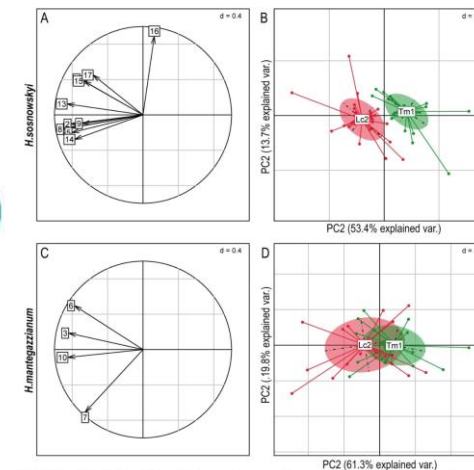
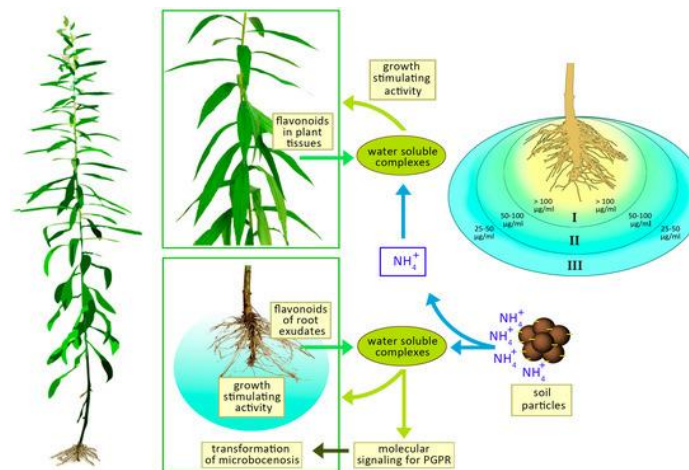

Рис. 3. Порівняння видового різноманіття (індекси Шеннона та Сімпсона) різних фітоценозів у природних лісах і насадженнях з *Quercus rubra*.

